

EDITORIAL

CONCILIULUI AL II-LEA DIN VATICAN, IZVOR DE REÎNNOIRE

Wilhelm DANCĂ
Institutul Teologic Romano-Catolic din Iași

În 11 octombrie 2002, s-au împlinit patruzeci de ani de la deschiderea Conciliului al II-lea din Vatican. Pentru noi – credincioși laici, persoane consacrate, seminariști și preoți –, această aniversare este un prilej potrivit de aducere aminte a modului în care a fost receptat suflul conciliar în România (în special în Arhidieceza de București și Dieceza de Iași), fiindcă astăzi, ca Biserică, suntem în parte rezultatul unor opțiuni pastorale din trecutul recent. De la bun început trebuie spus că, la noi, receptarea și, apoi, raportarea la conciliu nu s-au desfășurat în mod normal, cauzele distorsionărilor fiind diferite totuși de cele pe care le-a întâmpinat Biserica din Vest. După cum se știe, în vremea convocării și desfășurării lucrărilor conciliului, orânduirea social-politică a țării noastre nu era favorabilă schimbului liber de idei, cărți, informații, experiențe ecleziale, după cum nu era nici pentru circulația liberă a persoanelor dintr-o parte în alta a Europei. De aceea, în privința cunoașterii și adoptării normelor concilare de la Vatican al II-lea în Biserica locală de București și de Iași s-a făcut cât s-a putut, în condiții, cum spuneam, nefavorabile, ceea ce a pus în lumină prin contrast pasiunea până la jertfirea totală de sine a unor preoți destoinici pentru binele poporului lui Dumnezeu. Despre aceste încercări de raportare la conciliu și despre păstorii sufletești din acele timpuri vorbesc paginile de față ale revistei „Dialog teologic”, care adună câteva mărturii de la episcopii și preoții în vârstă ce au trăit *pe viu* anii când aveau loc lucrările Conciliului al II-lea din Vatican și au fost printre primii ce au căutat să pună în aplicare normele liturgice și pastorale promulgate de conciliu. Și pe această cale, un gând de mulțumire adresat tuturor aceluia care, în Biserica noastră, au avut de suferit „din cauza” sau „pentru cauza” conciliului.

O idee sau o părere comună traversează comunicările și mărturiile pe care le prezentăm în continuare: deși au trecut ani buni de la terminarea lucrărilor (37 de ani), Conciliul al II-lea din Vatican este un izvor de reînnoire care, din păcate, nu e îndeajuns de cunoscut, trăit și frecventat.

De la martorii oculari ce au trăit dincolo de Cortina de Fier aflăm că, în perioada imediat următoare conciliului, bucuria reînnoirii conciliare a trecut, iar Biserica din Europa de Vest a intrat ca într-un fel de Vinere Sfântă prelungită. „Începea Vinerea Sfântă”, spune cardinalul Suenens, „acesta era timpul morții lui Dumnezeu, al negării lui Isus ca

Fiu unic al lui Dumnezeu, al contestării Bisericii ca sacrament de mântuire. În același timp, valul de imoralitate, asemenea unei revărsări de ape, inunda lumea; mass-media încurajau decadența morală gravă, la care societatea permisivă nu reacționa în nici un fel, având și complicitatea tăcută a multor creștini a căror grijă primordială era aceea de a se arăta înțelegători.

În fiecare Biserică locală au apărut greutățile. Cu inima strânsă, am văzut cum au plecat din Biserică mulți preoți, călugări și călugărițe. Cu mulți dintre ei, întâlnirile de rămas bun au fost deosebit de dureroase. Aceste despărțiri fac rău și lasă urme de moarte.

Dar mai erau și alte motive de tristețe: de la terminarea conciliului, trăirea religioasă scădea constant și peste tot; numărul chemărilor scădea în mod tulburător; noviciatele și seminariile se închideau; părinții creștini vedeau cum fiii lor ajunși la maturitate părăseau Biserica; căminele nu mai erau încălzite de rugăciunea în comun; creștinii erau derutați de evoluția conciliară; se accentua polarizarea între tendințe”. Iar ceva mai departe, cardinalul Suenens adaugă: „credița mă asigură că Dumnezeu este prezent printre noi până la sfârșitul lumii, și că el este mai aproape ca niciodată când întunericul Golgotei îl ascunde de ochii noștri”¹.

Știrile contrastante care veneau din Vest în legătură cu reînnoirea conciliară îi făceau pe păstorii noștri să fie extrem de prudenți. Totuși, timpurile respective nu au fost scutite de neajunsuri și exagerări. Vrem să ne amintim de ele, pentru că:

1) fac parte din istoria Bisericii noastre locale și explică într-un fel opțiunile pastorale de astăzi;

2) ne oferă ocazia de a reveni asupra documentelor elaborate de părinții conciliari, invitându-ne să pătrundem mai adânc în spiritul și mentalitatea lor.

Papa Paul al VI-lea repeta deseori că mentalitatea conciliului nu a atins decât o mică parte dintre membrii Bisericii. Același lucru îl spune și papa Ioan Paul al II-lea în zilele noastre. În ce privește mentalitatea conciliară de la noi, putem spune că se face trecerea de la iarnă la primăvară, când lumina zilei se mărește. Într-adevăr, suntem liberi să punem în practică normele și spiritul conciliului. Avem această posibilitate, deși, în practică, nu-i chiar așa de simplu!

Din păcate, există o anume rezistență pasivă la documentele conciliului atât din partea preoților (teologia conciliară ar fi prea abstractă, prea înaltă), cât și din partea laicilor (care le ignoră aproape total). Această rezistență are mai multe cauze, cea mai importantă fiind necunoașterea documentelor. De asemenea, se poate medita asupra faptului că nu s-a făcut destul efort pentru a traduce orientările conciliului într-un limbaj mai simplu, pe înțelesul tuturor. Deseori învățătura conciliului a rămas un bun descoperit doar de o mână de credincioși

¹ L.J. SUENENS, *Une nouvelle Pentecôte?*, Desclée de Brouwer, Paris 1974, 251-252; 254.

intelectuali. Reînnoirea conciliară nu a pătruns în mentalitatea întregului popor al lui Dumnezeu, ci a rămas la nivelul unui grup restrâns de preoți și credincioși.

Nu trebuie uitat faptul că acest conciliu este o datorie care trebuie îndeplinită. Conciliul a definit condițiile necesare pentru ca Biserica să-și ducă la bun sfârșit misiunea ei de astăzi, iar această lucrare nu se face în câteva luni sau în câțiva ani. Este vorba de o muncă zilnică și neîntreruptă.

În consecință, este necesară asimilarea conciliului de către toți membrii Bisericii. Este necesar ca spiritul conciliar să pătrundă mentalitatea noastră, fiindcă el este Cuvântul lui Dumnezeu pentru timpurile de astăzi. Deci, mai întâi trebuie să intre în mentalitatea noastră, apoi va intra și în alegerile noastre existențiale. Numai în felul acesta Conciliul al II-lea din Vatican va fi „operațional”².

Să amintim faptul că, pentru a nu rămâne literă moartă, Conciliul Tridentin a avut nevoie de patru sute de ani, timp în care a fost asimilat de clerici, fiindcă acel conciliu era consacrat în chip deosebit problemelor cu care se confrunta clerul. Mulți papi – Pius al IV-lea, sfântul Pius al V-lea, Grigore al XIII-lea – și sfinți – Carol Boromeu, Petru Canisius, Robert Bellarmin – au depus eforturi mari pentru a răspândi, traduce, explica decretul conciliar, pentru a înființa seminarii, a reforma clerul și a promova formarea sa permanentă. Ceea ce se numește *Catehismul Conciliului Tridentin* sau *Catehismul Roman* a fost scris pentru parohi, ca antidot la *Catehismul Mare* al lui Luther. Astfel, pentru a deveni operațional, Conciliul Tridentin a trebuit să fie asimilat de clerici. Și așa a fost. Dar au fost necesari zeci și sute de ani de muncă permanentă.

Tot la fel, pentru a deveni operațional, Conciliul al II-lea din Vatican, „conciliul poporului lui Dumnezeu” trebuie să fie asimilat de poporul lui Dumnezeu, laici și preoți, împreună. Aceasta este logica lui. Trebuie să fie asimilat de cei cărora le este dedicat, în primul rând. Trebuie asimilat de noi. Dacă nu, zădărniciim harul timpului de față. După 37 de ani de la terminarea lucrărilor conciliului și după 12 ani de libertate pentru Biserica Catolică din România, nu este prea târziu să începem (să reluăm?) – preoți și laici împreună – lectura sistematică, fragment cu fragment, a documentelor conciliului pentru a-i înțelege spiritul și pentru a-l pune apoi în practică. Am auzit că undeva la Timișoara, într-o parohie greco-catolică, se întâmplă lucrul acesta. Asemenea inițiative trebuie încurajate și răspândite peste tot.

Conciliul al II-lea din Vatican s-a născut din tradiția Bisericii. Din *Faptele Apostolilor* (cap. 15) aflăm că tradiția apostolică a prevăzut ca, în caz de conflict sau de probleme grave, creștinii să recurgă la soluțiile pe care le va da un conciliu. Convertirea păgânilor la creștinism și dispensarea lor de riturile iudaice a fost problema primului Conciliu de

² Cf. TH. REY-MERMET, *Croire*, III, Dorguet-Ardandt, Limoges 1979, 3-23.

la Ierusalim, prezidat de sfântul Petru, dar provocat cumva de lucrarea apostolică a sfinților Paul și Barnaba. În cele din urmă, „Biserica întreagă” cade de acord asupra unor probleme pastorale, iar în final se spune: „Duhul Sfânt și noi am hotărît să nu vi se pună nici o povară...”. Deci, în tradiția creștină a Bisericii zidită pe credința sfântului apostol Petru se face conciliu.

Și conciliile s-au făcut. În douăzeci de secole de viață creștină a Bisericii au fost douăzeci de concilii ecumenice, adică generale, pentru că aceste adunări periodice ale tuturor episcopilor catolici constituie o funcție vitală a Poporului lui Dumnezeu. După primul Conciliu de la Ierusalim, au trecut trei secole până la Conciliul de la Niceea; tot atât a trecut de la Conciliul Tridentin (1563) până la Conciliul I din Vatican (1869), care a fost întrerupt după opt luni de către Bismark și Garibaldi. Papa Pius al XI-lea a încercat să reia lucrările acestui conciliu neterminat în 1923, la fel și papa Pius al XII-lea în 1948, dar fără succes.

În 25 ianuarie 1959, la sfârșitul săptămânii mondiale de rugăciuni pentru unitatea creștinilor, în bazilica „San Paolo fuori le mura”, papa Ioan al XXIII-lea anunță în public intenția de a convoca un sinod diecezan pentru Roma și un conciliu ecumenic pentru Biserica universală. Cei 18 cardinali prezenți la ceremonie au rămas muți neștiind ce să creadă în acel moment. Totuși, mai târziu îl vor ajuta pe Ioan al XXIII-lea în munca de pregătire și desfășurare a conciliului. După terminarea consultărilor, care au început în 17 mai 1959 (de Rusali), papa numește, un an mai târziu (5 iunie 1960), douăsprezece comisii și trei secretariate pentru redactarea schemelor de lucru. În ziua de Crăciun 1961, publică bula de deschidere a conciliului în 1962 și, într-adevăr, la 11 octombrie 1962, în bazilica „Sfântul Petru”, Biserica Catolică celebrează cu mare solemnitate deschiderea celui de-al XXI-lea conciliu general.

Conciliul va dura până la 8 decembrie 1965, și se va desfășura în patru perioade numite „sesiuni”. De la noi a participat Mons. Petru Pleșca în calitate de *peritus*, dar numai la sesiunea a III-a și a IV-a³. Prima reuniune generală a avut loc în 13 octombrie 1962, la care au fost prezenți circa 2300 de părinți conciliari. Pe parcursul celor trei ani (1962-1965), Conciliul al II-lea din Vatican a produs 16 documente: patru constituții – *Dei Verbum*, *Sacrosanctum concilium*, *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*; nouă decrete – *Ad gentes*, *Christus Dominus*, *Presbyterorum ordinis*, *Optatam totius*, *Apostolicam actuositatem*, *Perfectae caritatis*, *Unitatis redintegratio*, *Orientalium Ecclesiarum*, *Inter mirifica*; 3 declarații – *Gravissimum educationis*, *Nostra aetate*, *Dignitatis humanae*.

„Constituția” este un document dogmatic cu valoare doctrinală permanentă; „decretul” este un ansamblu de hotărâri cu caracter practic, pastoral, disciplinar; „declarația” oferă orientări, adică direcții de reflecție și de comportament pentru lumea de astăzi.

³ Cf. „File de arhivă” din prezentul număr al revistei.

Aceste șaisprezece documente de la Vatican al II-lea au fost schematizate, discutate, amendate, nuanțate și votate în final de aproape toți cei 2300 de părinți conciliari. De aceea, trebuie știut că documentele nu au fost redactate după regulile compoziției literare și, deci, conțin pasaje greu de pătruns la prima lectură. În ciuda acestor aspecte, ele pot fi exploatare ca o carieră, ca un filon de aur, pentru că „Duhul Sfânt și noi am hotărât să...” este prezent în fiecare pagină a Conciliului al II-lea din Vatican.

Același Duh Sfânt să întărească Biserica din timpurile noastre, care este ispitită de noi forme de pelagianism (ispita lucrurilor, ispita acțiunii etc.); pe un fond generalizat de neliniște și teamă, documentele conciliare confirmă credința că „suntem ceea ce suntem prin harul lui Dumnezeu”. De aceea, să ne lăsăm conduși de Duhul conciliului, pentru a putea trăi spiritul și mentalitatea lui.